

§ 13. Стогадовая вайна (1337—1453)

Успомніце. Калі і як землі ў Францыі аказаліся пад уладай каралёў Англіі?

Вы ведаецеся. У Познім сярэднявеччы разгарэлася вайна, названая Стогадовай. Вы ўжо ведаеце, што бываюць такія доўгія войны. Давайце паспрабуем высветліць, хто, чаму і за што ваяваў. І як здарылася, што не закаваныя ў браню воіны-рыцары, а простая сялянская дзяўчына стала выратавальніцай сваёй краіны?

1. Прычыны Стогадовай вайны. У пачатку Позняга сярэднявечча Англія і Францыя былі наймацнейшымі дзяржавамі Еўропы. Абедзве краіны былі дзяржавамі з моцнай каралеўскай уладай. Французскія каралі імкнуліся завяршыць аб'яднанне Францыі. Але на паўднёвым захадзе Францыі знаходзіліся ўладанні англійскіх каралёў. Французскія каралі хацелі вярнуць іх сабе. Англійскія каралі і феодалы, наадварот, імкнуліся атрымаць яшчэ больш зямель у Францыі.

І здавалася, што жаданні англічан могуць спраўдзіцца. У Францыі памёр кароль. Сыноў-наследнікаў у яго не было. Англійскі кароль Эдуард III Плантагенет прыходзіўся

- Англійскія ўладанні да 1337 г.
- Англійскія ўладанні ў Францыі да 1360 г.
- Тэрыторыі, якія знаходзіліся пад уладай Англіі да 1429 г.
- Уладанні французскага караля Карла VII у 1429 г.
- Граніцы Францыі да канца вайны
- Напрамкі англійскіх паходаў
- Паход на чале з Жаннай д'Арк
- ✕ 1346 Найбуйнейшыя бітвы

◀ Стогадовая вайна

Да якога года англічане захапілі большую частку тэрыторыі Францыі?

пляменнікам памерламу французскаму каралю. І ён адразу заявіў аб сваім праве на каралеўскую ўладу ў Францыі.

Але ў Познім сярэднявеччы феадальная іерархія была ліквідавана. Манарх стаў адзіным сеньёрам для ўсіх феадалаў краіны. Французы ўжо не хацелі, каб іх сеньёрам быў чужаземец. Новым правіцелем быў абвешчаны сваяк памерлага караля французскі феадал Філіп Валуа. Спрэчка пра тое, хто зойме каралеўскі прастол, стала прычынай пачатку вайны.

? *Падлічыце, колькі гадоў у сапраўднасці доўжылася Стогадовая вайна.*

Гэтую вайну пачаў англійскі кароль Эдуард III у **1337 г.** Ён хацеў захапіць Францыю і стаць яе каралём. Французы абаранялі сваю зямлю і дзяржаву.

Спачатку здавалася, што для Францыі гэта будзе лёгкая вайна. Бо насельніцтва Францыі ў некалькі разоў перавышала насельніцтва Англіі. Армія Францыі, якая складалася з рыцарскай конніцы, лічылася самай лепшай у тагачаснай Еўропе. Было нечакана, што ваенны канфлікт расцягнуўся больш чым на сто гадоў. У выніку вайна атрымала назву Стогадовай.

Прычыны Стогадовай вайны

Англія	Францыя
Жаданне англійскага караля атрымаць французскую карону па праве спадчыны	Імкненне каралёў да завяршэння аб'яднання краіны
Імкненне феадалаў да захавання і пашырэння сваіх уладанняў у Францыі	Імкненне каралёў падпарадкаваць сваёй уладзе землі Францыі, якія належалі англійскаму каралю
Імкненне кантраляваць багатыя землі Фландрыі	
Феадалы бачылі ў вайне хуткі спосаб узбагаціцца	

Англійская армія была невялікай, але рухомай і баяздольнай. Усе загады выконваліся і пехацінцамі, і рыцарамі беспярэчна. У войску англічан было шмат лучнікаў з сялян. Пушчаныя з лукаў стрэлы ляцелі далёка і наносілі вялікую шкоду рыцарскай конніцы, якая атакавала пазіцыі англічан. Французская армія была вялікай, але французскія рыцары не прывыклі выконваць агульныя загады і лічылі, што на вайне трэба паказаць перш за ўсё асабістую доблесць. Яны з пагардай глядзелі на нязнатных па паходжанні пехацінцаў. Таму пры ўсёй сіле рыцарскай конніцы армія французцаў аказалася дрэнна арганізаванай.

Параўнайце французскую і англійскую арміі па наступным плане: склад, зброя, дысцыпліна.

2. Асноўныя падзеі вайны. У пачатку вайны баявыя дзеянні англічан супраць французцаў былі паспяховымі. Французскі флот быў разбіты на моры, а армія была разгромлена каля мястэчка *Крэсі* ў 1346 г.

Англійская армія размясцілася на высокім пагорку, каб перашкодзіць нападу французскай конніцы. Ударную сілу французскай пяхоты складалі арбалетчыкі. Але арбалет тады ўступаў англійскаму доўгаму луку ў хуткастрэльнасці і далёкасці палёту стралы. Бітва пры Крэсі пачалася з абстрэлу арбалетчыкамі англійскага войска. У адказ паляцелі стрэлы з лукаў. Гэта было страшнае відовішча. Ад кожнага залпу англічан падала мноства забітых арбалетчыкаў. Ратуючыся ад гібелі, уцалелыя кінуліся назад. І тады, раззлаваныя няўдачай гэтых простых людзей, французскія рыцары на конях кінуліся ў атаку. Яны бязлітасна тапталі капытамі коней сваю ж пяхоту, але неўзабаве самі трапілі пад стрэлы англічан. Акрамя таго, англічане выкарыстоўвалі гарматы! Рыцары выляталі з сёдлаў, гінулі і людзі, і коні. Атака не ўдалася. А неўзабаве з пагорка атакавалі ўжо самі англічане. Многія рыцары трапілі ў палон.

◀ Бітва пры Крэсі. Мініяцюра XV ст.

Англічане захапілі горад-порт Кале, які стаў іх асноўнай базай на французскай зямлі. У 1356 г. англійскія войскі разграмілі французцаў пры горадзе Пуацье. Тут загінула некалькі тысяч рыцараў, сам французскі кароль трапіў у палон. Францыя павінна была аддаць за яго вялікі выкуп.

У 1360 г. Францыя і Англія падпісалі мірны дагавор. Па яго ўмовах Англія атрымала амаль трэцюю частку французскай тэрыторыі.

Французы не змірыліся з паражэннем. Яны ўмацавалі армію. Цяпер камандзіраў прызначылі па таленту, а не па тытуле. Ваенныя дзеянні аднавіліся. Французы пачалі крок за крокам вызваляць краіну. Праз 15 гадоў Англія захавала за сабой толькі некалькі гарадоў на ўзбярэжжы Францыі. На гэтым вайна прыпынілася.

У пачатку XV ст. у Францыі пачалася барацьба паміж буйнымі феадаламі. Супраць караля выступіў яго васал — герцаг Бургундыі. Гэтая барацьба аслабіла краіну. Англія вырашыла скарыстацца аслабленнем Францыі і ў саюзе з герцагам Бургундыі аднавіла баявыя дзеянні. Саюзнікі захапілі вялікія тэрыторыі на поўначы Францыі. У гэты нялёгкі час французскі кароль памёр. Не здаваўся толькі поўдзень краіны, дзе правіў сын памерлага караля Карл.

? *Калі становішча Францыі было больш небяспечным: у канцы XIV ст. ці ў пачатку XV ст.? Абгрунтуйце сваё меркаванне.*

Жанна д'Арк пры асадзе Арлеана. ►

Карціна XIX ст.

Мастак Шарль Ленеў

Як Жанна д'Арк дзейнічала ў баі?

У 1428 г. англічане пачалі асаду горада Арлеана. Захапіўшы яго, яны змаглі б пачаць заваяванне поўдня, а потым і ўсёй Францыі.

3. Жанна д'Арк — гераіня Францыі. У гэты складаны для Францыі момант на абарону радзімы выступіла 16-гадовая дзяўчына-сялянка **Жанна д'Арк**. Яна паспешалася да каменданта адной з французскіх крэпасцей. Жанна стала пераконваць яго, што Бог хоча выратаваць Францыю і зробіць ён гэта праз яе. Камендант пасля доўгіх ваганняў даў Жанне баявога каня і зброю. Тым часам чуткі пра яе хутка разышліся па краіне. Французы, ад селяніна да феодала, паверылі, што Жанну паслаў Бог і Бог выратуе іх ад англічан.

Карл паставіў дзяўчыну на чале арміі і даў ёй вопытных дарадчыкаў. Падчас баёў яна ўвесь час была ў найбольш небяспечных месцах і паказвала сапраўдныя цуды храбрасці. У 1429 г. армія на чале з Жаннай падышла да абложанага англічанамі Арлеана. Неўзабаве англічане былі разгромлены. Арлеан быў у асадзе 209 дзён, армія Жанны д'Арк вызваліла яго ўсяго за 9 дзён! Для французаву гэта быў сапраўдны цуд і доказ дапамогі Бога. Вызваленне Арлеана ад асады стала пераломнай падзеяй у вайне. Наступленне французаву было нястрымным. Яны вызвалялі горад за горадам.

7, с. 27–30

Лёс Жанны д'Арк склаўся трагічна. У 1430 г. яе ўзялі ў палон бургундцы. За вялікі выкуп герцаг Бургундыі аддаў яе англічанам. Над Жаннай быў учынены царкоўны суд, які абвінаваціў яе ў вядзьмарстве. Суд прызнаў Жанну вінаватай у ерасі, і яна была спалена на вогнішчы ў маі 1431 г. Праз 25 гадоў па распараджэнні караля Францыі справа Жанны д'Арк была перагледжана, і яе прызналі невінаватай. Жанна д'Арк стала нацыянальнай гераіняй Францыі.

4. Вынікі Стогадовай вайны. Скончылася Стогадовая вайна ў **1453 г.** У Англіі захаваўся толькі адзін горад на французскай зямлі — порт Кале. Французы атрымалі перамогу ў Стогадовай вайне і вызвалілі сваю краіну ад захопнікаў.

Вайна прывяла да спусташэння Францыі. Загінула шмат людзей, частка зямель была ў заняпадзе. Некалькі дзесяцігоддзяў спатрэбілася для аднаўлення гаспадаркі краіны. Але перамога ў вайне прывяла да ўмацавання каралеўскай улады ў Францыі і яе цэнтралізацыі. Улада англійскіх каралёў пасля паражэння, наадварот, аслабла. Насельніцтва Англіі пакутавала ад падаткаў на вайну, якія рэзка ўзраслі.

Пытанні і заданні. **1.** Вызначыце прычыны Стогадовай вайны па ступені важнасці. Растлумачце сваё меркаванне. **2.** Растлумачце, чаму з боку Францыі вайна была абарончай. **3.** Чаму зняцце асады Арлеана ў 1429 г. стала пераломнай падзеяй у ходзе Стогадовай вайны? **4.** Складзіце расказ пра ход Стогадовай вайны па плане: прычыны вайны, асноўныя падзеі, вынікі. Пры адказе выкарыстоўвайце карту на с. 79. **5.** Растлумачце, чаму вайна рэзка пагоршыла становішча насельніцтва Англіі і Францыі. Прывядзіце не менш за 3 прычыны.

Падрыхтуйце і прадстаўце аднакласнікам паведамленне пра бітву пры Крэсі па плане: дата, месца, мэты ўдзельнікаў, ход бітвы, вынікі.